

כ"ה

פרשת קרח א

לוא כעני

ויקח קרח טז, א

1 במדרש (במדבר רבה פרשה יח) מסופר כי קרח היה ממונה על אוצרותיו של פרעה מלך מצרים ומשם נטל את כל עושרו הרב. ודרשו חז"ל על קרח את הפסוק (ירמיהו יז): "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו ובאחריתו יהיה נבל!"

יש להבין - שאל המגיד מדובנא - מדוע חז"ל אומרים עליו שעשה שלא במשפט, והלא קרח אסף את כל עושרו מפרעה ומביתו ואם כן מה פשעו ומה חטאתו?

אלא - תירץ המגיד - משל למה הדבר דומה? ליהודי אחד שהיה בעל בית מזיגה. ביום השוק התאספו ובאו אל בית המזיגה הרבה גויים שיכורים ובקשו לשתות. מזג להם בעל הבית י"ש ביד נדיבה.

לפתע הבחין בעל הבית בגנב ששולח את ידו אל צרורותיהם של השיכורים ומבקש ליטול מהם את ממונם. התנפל בעל הבית על הגנב, תפסו בדש בגדו והוציאו מבית המזיגה בכח.

16 מדוע אתה מתנפל עלי? תמה הגנב - והרי לא נטלתי ממך דבר! שוטה שכמוך! השיב בעל בית המזיגה - אם אתה גונב מהם אתה גם גונב ממני, שהרי אם לא יהיה בכליהם כסף איך ישלמו לי על כל מה ששתו ונשתכרו?...

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד - כאשר נטל קרח את ממונו של פרעה נמצא נוטל בעדיפין את ממונם של ישראל, שהרי הקדוש ברוך הוא הבטיח להם "ויצאו ברכוש גדול" ואם כן מה שנטל קרח מפרעה גרע מבינת מצרים!

1) וקח קרח
לוא כעני

2) ק"ח
וכיין

1 [קסב] כי כל העדה כלם קדושים וכתובם ה' וגו'. (א) ראיתי בילקוט סופר בפרשתנו שהביא מדרש נפלא: כשראה דוד מה שאמר קרח: כי כל העדה כלם קדושים, נטל כנור והתחיל מנגן: ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי (תהלים ל"א). ונראה בהבנת דברי המדרש הנפלא הזה, כי כידוע שונאי דוד לא חרלו בכל עת לבזותו ולחלל כבודו, בהוכינם לו מעשה דבת שבע, וכדאיחא בגמרא ב"מ ג"ט ע"א: דריש רבא מאי דכתיב (תהלים ל"ה): ובצלעי שמחו ונאספו וגו' קרעו ולא דמו, אמר דוד לפני חקב"ה, גלוי וידוע לפניך, שאם היו מקרעים בשרי לא הי' דמי שותת לארץ, ולא עוד אלא אפילו בשעה שפוסקין בנגעים ואהלזות אומרים לי, דוד הבא על אשת איש מיתתו במה, ואני אומר להם מיתתו בחנק, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין את פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. אמנם באמת לא חטא דוד כלל במעשה דבת שבע, דכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, ובת שבע מנוי' היתה, וכמו שאמרו בגמרא שבת נ"ו ע"א: כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, שנאמר (שמואל א' י"ח): ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו', אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו, אלא מה אני מקיים: מדוע בנית את דבר ה' לעשות הרע (שמואל ב' י"ב), שביקש לעשות ולא עשה, וזה משום שכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, ועיין תוס' שם ד"ה גט שבגט גמור הי' מגרשין וא"כ לא עביד דוד איסורא.

2) (ב) אנשים יש להעיר לפי המבואר בטו"ו אי"ח סי' תקס"ב סי' ג', דלשון כל אינו מורה רק על הרוב, א"כ עדיין הי' מקום לשונאי דוד דלגנן עליו ולהטיל בו דופי, דאם אמנם שאמרו שכל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות הי' כותב לאשתו, הנה זה לא נאמר רק על הרוב, והיינו

1)

שׁוּב הַיּוֹצֵאִין לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד הָיוּ כּוֹתְבִין גַּם כְּרִיתוֹת לְנִשְׁוֹתֵיהֶם, כּאֲשֶׁר כֵּן מוֹרָה לְשׁוֹן כֹּל עַל הַרּוֹב, אֲבָל מִיַּעוֹט מֵהַיּוֹצֵאִין לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד הָיָה, שֶׁלֹּא הָיוּ מְגַרְשִׁין נִשְׁוֹתֵיהֶם קֹדֶם שֶׁיֵּצְאוּ לְמַלְחַמָּה, אִי־כִּי דִילְמָא אֹרְיָ הָיָה מִן הַמִּיַּעוֹט, שֶׁלֹּא הָיוּ מְגַרְשִׁין נִשְׁוֹתֵיהֶם קֹדֶם שֶׁיֵּצְאוּ לְמַלְחַמָּה, וְעֵדִיין יִיל שְׂדוּד חֲטָא. וְכֵאֲשֶׁר הִתְחַקִּיתִי בְּזֶה רֵאִיתִי כִּי בְּזוּהַר בְּהַקְרַמְתָּ דָף ח' (וְהִבֵּא בְּפָנֵי יְהוֹשֻׁעַ בְּהַקְרַמְתּוֹ לְסֹדֵר נָשִׁים) נֹאמֵר: דּוֹד מִלְכָּא בְּשַׁעְתָּא דֹאִירַע לֹו הָאִי עוֹבְדָא, סְלִיק דּוֹמָה קִמִּי דְקוֹרְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִמֵּר לִי, מֵאִרִי דְעִלְמָא, כְּתִיב בְּתוֹרָה: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ אִישׁ וְגו' (וַיִּקְרָא כ"ג), דּוֹד דְקִלְקַל בְּרִית

(3) se

בְּעִרְלָה מֵאִי, אִי־לְ קִבְיָהּ דּוֹד זְכָאָה הוּא וְכֹר, וְתוּ בְּהִתִּירָא הוּי מַה דְּהוּוּ, דְּהָא כֹּל אֵינּוּן דְּעֵלוּ לְקִרְבָּא לֹא אֵעִיל חַד מִנֵּיִהוּ עַד דְּאִפְטֵר בְּנֵשׁ לְאִינְתִּי וְכֹר, הִנֵּה דְקֹדֶק הַזּוּהַר וְאִמֵּר: לֹא אֵעִיל חַד מִנֵּיִהוּ עַד דְּאִפְטֵר בְּנֵשׁ לְאִינְתִּי, הֵינּוּ שֶׁלֹּא הָיָה גַם אֶחָד מֵהַיּוֹצֵאִין לְמַלְחַמָּה, שֶׁלֹּא הָיָה כּוֹתֵב גַּם כְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ, דֹאִילוּ הָיָה רַק אֲפֻשֶׁר שִׁיְהִי אִף אֶחָד מֵהַיּוֹצֵאִין לְמַלְחַמָּה, שֶׁלֹּא הָיָה כּוֹתֵב גַּם כְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ, עֵדִיין יֵשׁ לְמֹר שְׂדוּד חֲטָא, דְּדִילְמָא אֹרְיָ בְּעִלָּה שֶׁל בַּת שֶׁבַע גִּיכִּי לֹא כָּתֵב גַּם לְאִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְמַלְחַמָּה, וְנִמְצָא שֶׁבַת שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ אִישׁ הִיתָה, וְעִיכִּי שֶׁלֹּא הָיָה גַם אֶחָד מֵהַיּוֹצֵאִין לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד, שֶׁלֹּא הָיָה כּוֹתֵב גַּם כְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְמַלְחַמָּה. וְיֵשׁ לְהִבִּין מִנֵּיִל בְּאִמַּת זֹאת, שֶׁמִּכֹּל הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד לֹא הָיָה אִף גַם אֶחָד, שֶׁלֹּא הָיָה כּוֹתֵב גַּם כְּרִיתוֹת לְאִשְׁתּוֹ, דִּילְמָא רַק הַרּוֹב מֵהֶם עָשׂוּ כֵּן שֶׁכָּתְבוּ גַּם כְּרִיתוֹת לְנִשְׁוֹתֵיהֶם, אֲבָל מִיַּעוֹט הָיָה שֶׁלֹּא הָיוּ כּוֹתְבִים גַּם לְנִשְׁוֹתֵיהֶם בְּטֵרַם שֶׁיֵּצְאוּ לְמַלְחַמָּה, וְעֵדִיין יֵשׁ לְחוֹשׁ, שֶׁמָּא גַם אֹרְיָ הָיָה מֵהַמִּיַּעוֹט, שֶׁלֹּא הָיוּ כּוֹתְבִים גַּם לְנִשְׁוֹתֵיהֶם, וְעֵדִיין הָיָה מְקוּם לְשׁוֹנָי דּוֹד לְלַגֵּל עֲלֵיָ, שֶׁחֲטָא בְּמַעֲשֵׂה דְבַת שֶׁבַע.

(ג) וְנִרְאָה עִפְיָ דְבְּרֵי הַטּוֹז בְּאִוִּיָּה סִי תְקַסִּיב שֵׁם שֶׁכָּתֵב, דֹאִף שֶׁלְשׁוֹן כֹּל יֹאמֵר גַּם עַל הַרּוֹב, אֲבָל אִם אֲצִל תִּיבַת כֹּל נֹאמְרָה עוֹד תִּיבַת כּוֹלָו, אִזּוּ הַפִּירוּשׁ שֶׁל לְשׁוֹן כֹּל הוּא בְּדִיוֹק הַכֹּל בְּלִי שׁוּם יוֹצֵא מֵהַכֹּל, עֵיִישׁ, שֶׁכָּתֵב דְּמַטְעַם זֶה יֵשׁ לְקִיָּם הַנוֹסַח בְּחַפְלַת רֵאשׁ הַשָּׁנָה: מִלּוֹךְ עַל כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלָו בְּכַבּוּדְךָ, לְמַעַן לְהַדְגִּישׁ שֶׁאֲנוּ מִבְּקִשִׁים, שֶׁהַקְבִּיָּה יִמְלוֹךְ עַל כֹּל הָעוֹלָם בְּדִיוֹק בְּלִי שׁוּם יוֹצֵא מֵהַכֹּל, כִּי לְשׁוֹן כֹּל יֹאמֵר גַּם עַל הַרּוֹב, וְהִי אֲפֻשֶׁר לְטַעוֹת, שֶׁאֲנוּ מִבְּקִשִׁים שֶׁהֲשִׂי יִמְלוֹךְ רַק עַל רּוֹב הָעוֹלָם, וְעִיכִּי יֵשׁ לְמֹר בְּסַלְתָּ, שִׁימְלוֹךְ עַל כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלָו לְהוֹרֹת שֶׁהַבְּקִשָּׁה הִיא שִׁימְלוֹךְ עַל כֹּל הָעוֹלָם וְלֹא רַק עַל רּוֹב עֵיִישׁ, וְהִנֵּה גַם בְּמִקְרָא שֶׁלְּפָנֵינוּ נֹאמֵר: כִּי כֹל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוּשִׁים הֵינּוּ לְשׁוֹן כֹּל בְּצִירוֹךְ תִּיבַת כּוֹלָו וְמִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁכֹּל יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם הֵמָּה קְדוּשִׁים וּבְחֻזְקַת כְּשׁוֹרָת, וְאִי־כִּי בּוֹדָאֵי עוֹשִׂים כְּפִי הַמוֹטֵל עֲלֵיהֶם, וְלִפְיָ גַם בְּיוֹצֵאִים לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד יֵשׁ לְתַמּוֹס שֶׁכּוֹלָם כֹּאֲחָד בְּלִי יוֹצֵא מֵהַכֹּל עָשׂוּ אֶת הַמוֹטֵל עֲלֵיהֶם, וְגִרְשׁוּ מִתְּבַלְלָה גַם דְּבַת שׁוֹנָי דּוֹד, דְּדִילְמָא אֹרְיָ לֹא עָשָׂה כְּתַקְנַת חֲכָמִים, וְלֹא גִירַשׁ אִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְמַלְחַמָּה, דֹאִין לְחוֹשׁ לְזֶה, דְּבוֹדָאֵי כֹּל הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחַמַת בֵּית דּוֹד עָשׂוּ כֵּן, שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִים גַּטִּין לְנִשְׁוֹתֵיהֶם בְּלִי שׁוּם יוֹצֵא מֵהַכֹּל וְכַדְבְּרֵי הַזּוּהַר שֶׁהַבְּאֲנָנִי, וְגַם אֹרְיָ עָשָׂה כֵּן, וְאִי־כִּי אֵין עַל דּוֹד עֵין אֲשֶׁר חֲטָא.

(ד) וְנִרְאָה נִכְבְּדוֹ אִפּוֹא דְבְּרֵי הַמְדְּרַשׁ הַנִּפְלֵא שֶׁהַבְּאֲנָנִי, שֶׁכְּשֵׁרָאָה דּוֹד מַה שֶׁנֹּאמֵר בְּמִקְרָא: כִּי כֹל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוּשִׁים נִטְלָ כְּנֹר וְהַתְחִיל מִנְּגוּן, אֲרוֹמְמָךְ הִי כִי דְלִיתְנִי וְלֹא שִׁמַּחַת אוֹיְבֵי לִי, הַכּוֹנֵה שֶׁכְּשֵׁרָאָה דּוֹד שֶׁבְּמִקְרָא נֹאמֵר שֶׁכֹּל הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוּשִׁים, הֵינּוּ שֶׁנֹּאמֵר עַל יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן כֹּל וְכֻלָּם שְׁקְדוּשִׁים הֵמָּה, הִנֵּה בּוֹה מִצָּא סִמְךָ שֶׁכֹּל יִשְׂרָאֵל בְּדִיוֹק קְדוּשִׁים הֵמָּה, וְאִי־כִּי כְּשִׁיבְרָא לְמַלְחַמָּה בּוֹדָאֵי כּוֹלָם כֹּאֲחָד בְּלִי שׁוּם יוֹצֵא מֵהַכֹּל עָשׂוּ כְּתַקְנַת חֲכָמִים, וְכָתְבוּ גַטִּין לְנִשְׁוֹתֵיהֶם, וְלִפְיָ אֵין סַסְק שְׁגַם אֹרְיָ עָשָׂה כֵּן וְכָתֵב גַּם לְאִשְׁתּוֹ קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְמַלְחַמָּה, וְאִי־כִּי אֵין עֲלֵיו עֵין אֲשֶׁר חֲטָא בְּמַעֲשֵׂה דְבַת שֶׁבַע, וְעִיכִּי נִטְלָ הַכְּנֹר וְהִי מִנְּגוּן: אֲרוֹמְמָךְ הִי כִי דְלִיתְנִי וְלֹא שִׁמַּחַת לְאוֹיְבֵי לִי, כִּי שִׁיבַח וְהוֹדָה לְהַקְבִּיָּה, שֶׁמַּעֲתָה לֹא יִמְצָאוּ עוֹד שׁוֹנָאֵי מְקוּם לְהַתְנַפֵּל

46

(2)

עליו ולחלל כבודו, שחטא במעשה דבת שבע, כי באמת נקי הוא מכל חטא ועון, ועולתה אין בו, אחרי שבת שבע פנוי היתה, כי אורי' כתב לה גט כריתות קודם שיצא למלחמה, וכל האומר דוד חטא אינו אלא טועה בדברי הגמרא בשבת שהבאנו, והעניו נכבד.

(4) ע

מחלוקת שאינה לשם שמים - קרח וכל עדתו

"ויקחלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם..." (ט"ז, ג')

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים - סופה להקיים, ושאינה לשם שמים - אין סופה להקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי; ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות ה', י"ז)

(5) כ"ז ארכ"א

המפרשים כבר עמדו על ההבדל שבין שתי הדוגמאות שמביאה המשנה לשני סוגי המחלוקות: לגבי מחלוקת לשם שמים מביאה המשנה את מחלוקת הלל ושמאי כדוגמה; ואילו לגבי מחלוקת שאינה לשם שמים - הדוגמה היא 'מחלוקת קרח וכל עדתו'. ומעתה יש לשאול: למה לגבי המחלוקת שאינה לשם שמים לא הזכיר התנא את הצד השני של המחלוקת? הרי היה צריך לומר: "זו מחלוקת קרח ומשה", כשם שלגבי הסוג השני של המחלוקת הזכירה המשנה את שני הצדדים: "זו מחלוקת הלל ושמאי"!

ישנם מספר תירוצים לשאלה זו:

בעל ה'תוספות יום טוב' ביאר, שבמחלוקת הלל ושמאי היו שני הצדדים שווים ככוונתם - לשם שמים; אך במחלוקת משה וקרח שני הצדדים היו שונים **11** במגמותיהם: משה ואהרן כוונתם לשם שמים היתה, ולא היתה אצלם שום בחינה שלא לשם שמים, בניגוד לקרח, שכל כוונתו היתה לשם עצמו. בגלל השוני שבין שני הצדדים לא הזכיר התנא את משה ביהד עם קרח.

יש מפרשים, שמחלוקת קרח ועדתו פירושו של דבר: המחלוקת שבין קרח ובין עדתו. וההסבר הוא לפי הכלל הנקוט בידינו בדיני נפשות: כשעוסקים הדיינים בדינים אלה, הרי הם מונים את מספר הדיינים המחייבים והמזכים. מתחילים מהקטן, והולכים ומבררים מהי דעת רוב הדיינים. אם כל הדיינים פה אחד מחליטים לחייב פוטרים את הנאשם, ואת משום שלא מתקיים במקרה כזה "הצילו העדה" (ל"ה, כ"ד) - כלומר: כדי לחייב צריך שבתוך קבוצת הדיינים יהיה לפחות אחד שילמד זכות על הנאשם, ואם אין אפילו אחד כזה - אי אפשר לחייב וראה סנהדרין י"ז ע"א. והנה בסיפור שלנו, יצאו קרח וכל עדתו כנגד משה, והחלו לדון אותו לפי הבנתם. התחילו למנות את המחייבים, והתחילו מן הקטנים. מאתיים וחמישים האיש שהלכו ביהד עם קרחו **21** דנו את משה לכף חובה. נשאר קרח אחרון בספירה. ידע קרח שאם גם הוא יחייב לא יוכלו לדון את משה לחיוב, ולכן בחר הוא לזכותו, כדי שיגמר הדין להובלתו של משה. לפיכך מצאנו מחלוקת בין "קרח וכל עדתו", ובמדויק אמרה המשנה שיש כאן שני צדדיים: קרח מול עדתו - כפי שאמר התנא לגבי "מחלוקת הלל ושמאי". **26**

ביאור נוסף הוא, שבתחילה אכן הציגו קרח ועדתו מריבה מבווייגת, כאילו היתה ביניהם מחלוקת. דתן ואבירם הונלחנו לפני קרח: מפני מה איננו עושים כדברך? הרי אנו נושבת ראובן, השבת המשיח ענה להם קרח, ונאמרתי איבדו את

זכות העבודה במשכן בחטא העגל. ואז התחילה מריבה ביניהם. ממריבה זו באו למשה, שכביכול יפטר בניהם, ומתוך כך עוררו עליו את המחלוקת.

הכס מנשה שלו ע"ה ביאר בשם בעל ה'בן איש חי' זיע"א, שקורת היה בעל מחלוקת כל כך גדול, שחלק אפילו על בני עדתו שעמדו לצידו. שכן קורה הבטיח לשלם לאותם אלו שלבשו את טליתות התכלת ועמדו לפני משה. לאחר שסיימו את תפקידם זה, באו לתבוע את כספם מקורח, אך הוא דחה אותם ולא רצה לשלם להם. אמר להם: אם אתם רוצים שאשלם לכם, לכו ותבעו אותי בבית דין! ואכן, בתחילה השבו האנשים לתבוע אותו בבית הדין של משה רבינו בעצמו, אבל מיד ויתרו על רעיון זה, שהרי משה רבינו נוגע בדבר. מתוך כך התעוררה מחלוקת בין קורח ובין עדתו.

6 ע

עוד ביארו שהמחלוקת של קורח היתה בינו לבין עצמו. שכן לאדם יש רמ"ח איברים, כנגד רמ"ח מצוות עשה (ע"פ מכות כ"ג ע"ב), וכאשר האדם מזלזל במצוות הרי שהוא פוגם גם באבריו, ונמצא שהוא מסוכסך עם עצמו. כך גם איבריו של קורח התפלגו ביניהם, כל איבר ברשות לעצמו, וזהו שאומר התרגום: "ואתפלג קרה".

11

הצדיקים - מידתם בקודש היא: "כל עצמותי תאמרנה" (תהילים ל"ה, י'), בשלימות של כל איבריו וגידיו לעשות רצון קונם.

"בקר וידע ד' את ישראל", וברש"י: אמר לו משה: גבולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל גם את זה.

בשבת אמרו: בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה. על ספק מן היום ומן הלילה כתב רש"י: כלומר ספק יש בו משניהם. הפירוש הרגיל הוא: "משניהם" היינו חלק מן היום וחלק מן הלילה, וכשמסתיים החלק מן היום מתחיל החלק מן הלילה.

הלילה. אבל בריטב"א ביומא' מפרש "מן היום ומן הלילה" שמעורבים בו ביחד מן היום ומן הלילה. ובספר "צפנת פענח" על הרמב"ם האריך לבאר שבין השמשות מעורב בשני הכוחות יום ולילה. אלא שהספק הוא על הזמן מתי הוא נמצא, שבין השמשות הוא בגדר ממוצע, וככל ממוצע המזכיר את שלמעלה ממנו עם את שלמטה ממנו שיש בו בממוצע זה משני הכוחות, כך בין השמשות המזכיר את היום ואת הלילה יש בו משניהם. מן היום ומן הלילה. וזהו בעצם הגדר של תוספת שבת, אי אפשר לעסוק בכל ששת ימי החול בכל צרכי החול והחולין, או לפעמים אף במנה שיותר גרוע מן החולין, וליפול פתאום ישר לתוך קדושת השבת, מוכרח להיות ממוצע ביניהם שיש בו משני הכוחות, מזהחול ומזהשבת, וממוצע כזה הוא ערב שבת בכלל ותוספת שבת בפרט. וזהו: ביום הששי והכינו את אשר יביאו". אף תוספת שבת במוצאי שבת זו תעודתה, להמשיך את קדושת השבת אף לימות החול, ולכן צריך שיהיה ממוצע ביניהם, שיש בו משני הכוחות, וממוצע זה הוא מוצאי שבת בכלל ותוספת שבת שאחריה בפרט.

ואף במחזור השנה כך. חודש אלול משמש ממוצע בין השנה שעברה לראש השנה הבאה, ואף בו בחודש אלול יש משני הכוחות, מהחולין של כל השנה, ומהקדושה של הימים הנוראים, ולכן הוא מחבר אותם. אף נותר האדם מן הבהמה הוא הממוצע שבינו לבין הקדושה האלוקית, "נשמה שנתת בי טהורה היא". הנשמה היא חלק אלוך ממעל ממש, כי חלק ה' עמו, וכמבואר בתנאי, ולכן הנשמה מחברת את האדם עם הכוחות הגופניים שבו לקדושה עליונה.

וכשם שבאדם פרטי כך, אף האומה בכללה זקוקה היא למשה רבנו, שהוא שקיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכן הלאה. ועל זה חלק קרח: "כי כל־העדה כלם קדשים ובתוכם ד' ומדוע תתנשא על־קהל ד'". וזו היתה תשובתו, כשם שאי אפשר בוקר וערב מבלי הממוצע של בין השמשות שביניהם, כך מוכרחים ישראל לממוצע של משה רבנו, וכמו שאמרו ישראל למשה "קרב אתה ושמע את כל־אשר יאמר ד' אלקינו ונא תדבר אלינו... ושמענו ועשינו".

7

ס' תיבת
מלמול

6

11

16

21

26

31

הבליעה בארץ – כדי שהקב"ה לא יצטרך לבקרום בחוליים!

”אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני” (טו).
(טז)

כ"ג
כ"כ (8)

1 מפטוק זה למדה הגמרא (נדרים לט:) רמו למצות ביקור חולים מן התורה, וכך לשון הגמרא: ”אמר ריש לקיש: רמו לביקור חולים מן התורה מנין? שנאמר: 'אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו'." מאי משמע? אמר רבא: אם כמות כל האדם ימותון אלה, שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן, מה הבריות אומרים? לא ה' שלחני לזה.”

6 ה"ן על אתר מבאר: "לפי שהיו עדת קורח מלעיגים עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא ציווי של מקום.”

ועדיין לא ברור איך העובדה שיחלו ובני אדם יבקרו אותם, יכולה היתה להוכיח שמשעה עשה מדעתו ולא על פי ה' איזה קשר יש בין שני הדברים? עוד עלינו לברר: מהי המידה כנגד מידה במה שנבלעו בארץ?

11 ביאור נפלא כתב על כך הגאון רבי משה ב"ר בונם, ר"מ ואב"ד לובלין (חנתנו של המהרש"א, ומי שהוציא לאור את ה"מהדורא בתרא" מחידושי חמיו, שעליהם הוסיף כמה מחידושי באגדה):

מצינו בגמרא (שבת יב:): "אמר רב ענן אמר רב: מנין ששכינה סועד את החולה, שנאמר (תהלים מא): 'ה' יסעדנו על ערש דוי'.”

6 והנה, קורח ועדתו טענו שאין להם מחלוקת עם הקב"ה, חלילה, אלא רק עם משה, ולפי זה ניתן לפרש את הפטוק "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה", כלומר: כל העדה קדושים ובלבד כל אחד מהם נמצא ה', כי אין להם שום מחלוקת עם ה', אלא רק עמכם, משה ואהרן, שאתם מתנשאים על קהל ה' – כך טענו קורח ואנשיו.

השיב להם משה: בזאת תדעון אם המחלוקת שלכם היא רק עלינו או גם על ה': "אם כמות כל האדם ימותון אלה", כלומר: שיחלו על משכבם, וממילא "ופקודת כל האדם יפקד עליהם", כלומר: שהקב"ה יבקר אותם ויסעד אותם בחוליים, כפי שהוא מבקר כל חולה, כנאמר בגמרא (ולכן נקט בלשון "עליהם" – שהרי אמרו חז"ל שהשכינה נמצאת למראשותיו של החולה) – אז תראו כי "לא ה' שלחני", אלא אני מעצמי עשיתי כל זאת, שהרי הקב"ה יילך לבקרום.

24 אבל אם יירדו חיים שאולה ולא יהיו חולים, כדי שהקב"ה לא יצטרך לבקרום - תהיה זו ההוכחה לכך שהמחלוקת שלהם היא גם עם ה', ולכן אינו רוצה לבקרום!
"מהדורא בתרא" – שבת יב:

1 (י) ואנום הקדשים תאכלנו. למד על קדשי קדשים שאינן נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה. לשון רש"י. ולא הבינותי זה כי קדש הקדשים אינו מקום אכילת הקרבנות. כי וכתוב אומר במקום קדוש תאכל בחצר אהל מועד. וקדש הקדשים הוא במקום הארון יסוים מן הפרוכת. כמו שכתוב והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. וכתוב ונתת את הכפורת על ארון העדות בקדש הקדשים. ואין שם אכילה ושתייה שאין נכנס שם אלא כהן גדול ביום הכפורים וראיתי בספרי: רבי יהודה בן בתירא אומר הרי גוים שהקיפו את העזרה מנין לקדשי קדשים שנאכלין אפילו בהיכל. תלמוד לומר בקדש

9
כ"ג

1 וקדשים תאכלנו. והנה ר' יהודה בן בתירא נתעורר בזה והעמיד הכתוב במקום האונס והזכירו באימה. שאמר נאכלין בהיכל. והראוי שיאמר שנאכלין אפילו לפני לפני אם הקיפו את ההיכל. ועל דרך הפשט נפרש בקדש הקדשים תאכלנו שתאכלנו בקדושת קדש הקדשים. כי אמר תחלה קדש קדשים לך הוא ולבניך. שלא תנהגו בהם מנהג קדשים קלים אבל יהיו בידכם קדש קדשים. וחזר ופירש בקדש הקדשים תאכלנו שתהיה אכילתך בהם בקדושה תמורה. ולפי שכבר פיר' במנחה ובחטאת את החומר שיש באכילתן יותר מקדשים קלים. במקומן ובזמנן. לא הוצרך להאריך כאן אלא לומר שיהו כלן קדש קדשים באכילתן. שתהיה אכילתן בהם בקדושה תמורה לא כקדשים קלים. ושמושי הבי"ת * רבים. כי בי"ת הכלי כאשר תחזיק המקום והזמן כן תחזיק הענין. וכן בעצבונו תאכלנה * 1/6

5

10 ר"א אסרת

והימתי בזמן שהקטו הטובי טובים זה המורה על כל שאר זמנים אינם לאהבין את המורה כדכתיב בחסות שהוא קדש קדשים במקום קדוש תאכלו וכתוב בתורה בזה חסד מעד וכתוב בלשם במקום קדוש יאכל ויחזר וכתב קדש קדשים הוא יאמר עליו בלבד אלא כל שהוא קדש קדשים אינו נאכל אלא במורה וא"ל לה"ק דברי יסודת בן צתיבא למה חזר וכתבו כהן והרי כבר נאמר בפסוק או כלתיל י"ל שהיה וכתבו כהן כדי שיכרות ברית עם אהרן על זה כדכתיב בסוף הפרשה להק פולח ברית מלח שולם הוא חזר מה שבין ח"ק בלשנו לומר ככה הכתוב ברית עם אהרן כ"ו ולא חזר למד שלא יהיו קדשי קדשים נאכלין אלא במורה כגונג רז"ל בכל מקום אבל רש"י ז"ל שכתב למד על קדש הקדשים שאינם נאכלין אלא במורה לדרך למד שהיה שומר שומר ונכתב כאן לפטוה כלילי אמר בקדש הקדשים תאכלנו י"ל חזן ו, ממנו דלי מהתם הוה אמינא למעשה ולא לעכובא וזה הנראה מלשונם שאמרו שאינם נאכלין אלא במורה ולא אמרו שהם נאכלין במורה בלשון הכתוב במורה ולא הטעמים פלמס לדרך לומר גם כמה שומר וכתוב פה כל זכר יאכל אותו שהרי כבר

1 י בקדש הקדשים תאכלנו ועל למד על קדשי הקדשים שאינם נאכלין אלא במורה ולכתיב כהונה המה"ק ז"ל שכן יאמר ולא הניחיו זה כי קדש הקדשים אינו מקום אכילת הקרבנות כי הכתוב אמר בזה במקום קדוש תאכלו כהן אהל מעד וקדש הקדשים הוא במקו' הארון לפניו מן הפרשת בשר בכחוב והכזילה הפרשת לכה בין הקדש ובין קדש הקדשים ואין שם אכילה וכתוב שאין נכנס שם אלא כהן גדול ביום הכפורים . ואנו שמענו על אהרן כי אהרן הפסגה אינה נופלת על רש"י ז"ל אלא על התור' בכתבה בקדש הקדשים תאכלנו ואין בקדש הקדשים אכילה ופתיה יאמרנו רש"י הן הקדוש הוא אהרן שאין נאכלים אלא במורה דהיינו כח"ק דרבי יהוד' ל"ב דההיא נספרי בקדש הקדשים תאכלנו ככה הכתוב ברית עם אהרן על קדשי הקדשים בלא ידו נאכלים אלא במקום קדוש ומקום קדוש הוא המורה כדכתיב במקום קדוש תאכלו ופירש אהרן במורה אהל מעד ועל כרחיו לומר דכתיבה ליה דפירוש בקדש הקדשים תאכלנו הוא כדרך קדש הקדשים שפירשו כדרך אכילת קדש הקדשים שהיה במקום קדוש שהיה המורה כמו שפירש הוא פלוג ובה דבי והיה בן צתיבא והלך על דבריו ח"ק ואמר שאין פירוש בקדש הקדשים תאכלנו אלא כמחשתי במקום שהיה קדש הקדשים דהיינו צהיכל שהוא לפני' מן המורה וכתב בקדש קדשים במד' אל המורה במקום קדוש

כהן שנמצא חלל לגבי פדיון הבן

לכבוד הרה"ג המובהק...

11 שו"ת אמת
של הרב חסד

ענותנותו הביאתו לשאול חו"ד בשאלה חמורה שעלתה לפניו, והנני להציע הנלענ"ד ועם מעכ"ת משפט הבחירה.

כהן אחד נכבד בעמיו שרבים מבני עירו פדו בכוריהם על ידו, ובדרך אקראי כאשר פשפש בניירות אביו לאחר מותו איקלע לידו כתובת אמו ונחרד לגלות שכתובת גרושה היא, ואחרי בירור נתברר לו שאכן אמו גרושה היתה שנשאת לאביו הכהן ונמצא שהוא חלל, ובלב נשבר ונדכה בא ונפשו בשאלתו האם מוטל עליו להודיע לאלה שפדו בניהם על ידו שעליהם לחזור ולפדותם והאם עליו להחזיר להם דמי הפדיון.

6 שא"ל זה תלויה בחקירה יסודית שיש לעיין במשנה בפ"ח מתרומות משנה א' ככהן שהיה עומד ומקריב קרבנות ע"ג מזבח ונודע שהוא בן גרושה ובן חלוצה דלר' אליעזר עבודתו פסולה ולר' יהושע שהלכה כמותו עבודתו כשרה.

6 ויש לעיין האם דין זה חידוש הוא בדין עבודת הקרבנות דעבודת החלל שלא נודע כשרה אף שזר הוא, או שמא חידוש הוא בקדושת הכהונה דחלל שלא נודע דינו ככהן וממילא עבודתו כשרה, ולפי דרך זה גם בפדה"ב ראוי לומר דהבן פדוי דחלל שלא נודע ככהן הוא, אבל לדרך

לכאורה תלויה חקירה זו במקור הדין דעבודתו כשרה שהרי נחלקו בזה גמוראי בקידושין (ס"ו ע"ב). ונחזי אנן, למאן יליף מ"ברך ה' חילו" אין לנו אלא שעבודתו כשרה ופועל ידיו תרצה, אבל למאן דיליף ו"ולזרעו אחריו" וכן למאן דיליף מ"ובאת אל כהן אשר יהיה בימים ההם" נראה דהוי חידוש דין בעצם הכהונה.

שאלתנו אם צריך להשיב להם כספם, פשוט
דמהני מה דאנן סהדי שלא ניחא להם לתבוע
ממנו כדי לקבוע דאין כאן חשש גזל, ולא
הארכתי בזה משום פשיטות הדברים.

ולגבי דין הבכורים שנפרו על ידו נראה דיכול
הוא או אדם אחר לפדות בכורים אלו
מכספו ע"י כהן אחר ללא ידיעת הורי הילדים,
דכבר כתבו מגדולי האחרונים דיכול אדם לפדות
בן חבירו שלא מדעתו ואף בעל כרחו, עיין
בהגר"א סי' ש"ה סק"ז ומחנ"א הלכות זכיה
ומתנה סי' ז', ואף שאין זה דעת הרמ"א שם
בסימן ש"ה סי' דנקט דאף שליחות לא מהני
(והארכתי דנחלקו בכל עיקר מצות הפדיון אם
הוי פריעת חוב בלבד או גדר פדיון עיין מנחת
אשר במדבר סימן ל"ה ואכמ"ל) מ"מ בני"ד דהוי
שעת דחק עצום, וגם יש לצדד דפטור מדינא יש
להקל כשיטת המחנ"א והגר"א.

ביקרא דאורייתא
אשר ויים

12 ע

ו"מ"מ נראה לכאורה דכיון דהוי ספק ממון פטור
הוא מלהחזיר את כספי הפדיון ומאידך
פטורים האבות מלחזור ולפדות בניהם כמבואר.
אמנם באמת צ"ע אם יש לדון בזה דין ספק,
דבאמת נראה טפי דלא עלתה לו הפדיון וכן דעת
רוב האחרונים כמבואר.

אך מ"מ נראה מטעם אחר דאין צריך להחזיר
את דמי הפדיון דאנן סהדי דכל אלה שנתנו
כספם לפדיון בנם בודאי היו מוחלים כדי למנוע
ממנו הלבנת פנים, ואף דפשוט דאי אפשר לזכות
(בממון חבירו ע"י אנו סהדי דניחא ליה ובעינן
הקנאה בפועל, בני"ד שהממון כבר אינו בעין וכל

**שפט. שלא יתעסקו הפהנים בעבודת
הלויים ולא הלויים בעבודת הפהנים**

שלא יתעסקו הלויים בעבודת הפהנים, ולא
הפהנים בעסק הלויים, אלא כל-אחד יעשה מלאכתו
המיוחדת לו, מדכתיב, איש איש על-עבודתו
ואל-משאוו (כמדובר ד. ט.). ולשון המניפה שפאה
בזה הוא שצאמר בלויים, אך אל-כלי הקדש
ואל-המזבח לא יקרבו, ואסר-כן שב הפתוב
ודבר אל הפהנים ואמר, ולא-ימותו גם-הם גם-
אתם, ירצה לומר בזה, שאתם כמו-כן יכלל
אתכם לאו זה; כי כמו שהלויים נמנעים ממלאכתכם
(גיא: ממלאכתם) - כך אתם נמנעין ממלאכתם, ולשון
ספרי: אל-כלי הקדש והמזבח - אוקרהו, ולא
ימותו - ענין: אין לי אלא הלויים שצנושין
וקותרין על עבודת הפהנים; כהנים על עבודת
הלויים מניין? תלמוד לומר, גם הם, ומעבודה
למקרה מניין? תלמוד לומר, גם אתם, ומצאנו
שבקש רבי יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן
גודנה בהגפת דלתות, אמר לו: תור לאחוריה,
שקבר אתה מתסובב בגופשה, שאני מן השוערים
ואתה מן המשוררים; הנה התפאר שקל-לוי
שיעשה במקדש שלא מלאכתו המיוחדת לו -
הניב מיתה בידו שקיים; וכמי בן הפהנים הותרו
שלא יקרבו במלאכת הלויים; ואולם אם קברו
בזה - אינם במיתה, אלא במלקות, ואמרו במלקתא

(= ספרי ויקרא): אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא
יקרבו - וכל אם נגעו יהו חניניו? תלמוד לומר:
אך - משום עבודה הם חנינים ולא משום נגיפה.
אין לי אלא הלויים על-ידי (= גזילה) פהנים;
הפהנים על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר, גם
אתם, ושם נאמר: הלויים על של פהנים - במיתה.
ואין הפהנים על של הלויים אלא בלא-תעשה.
משרשי המצוה, לפי שעבודת שמי כחות
אלה - היא עבודה וקרה ומקדשת, על-כן צריכה
המלאכה להשמר מאד מן היאוש, מן העצלה
והשכחה; ואין ספק, כי כל-מלאכה המושלת על
שני אנשים או יותר - הפשיעה מצויה בה יותר
ממלאכה המושלת על האחד לבדו, כי הרבה
פעמים יסמכו שניהם בלא-אחד על חברו (ותתבטל
המלאכה מביניהם, וה נקר ברור לכל-אדם;
ודרך משל אמרו זכרונם לברכה על פיוצא בזה
(ערוכין ג א): קדנא דבי שתפי - לא תמימא
ולא קריא (= ערה של ששמי-אניה תהי ואניה ערה).

13

תיוך

7